

Vit skulu útbúgva okkum frá arbeiðsloysi

ARBEIÐSLOYSI Stórt arbeiðsloysi kostar samfelagnum dýrt og hevur við sær fráflyting. Búskaparráðið heldur, at fleiri útbúgvingartilboð til bæði yngri og eldri kunnu fyribygja bæði arbeiðsloysi og fráflyting

Eyðun Klakstein

Ein avgerandi partur av stríðnum ímóti arbeiðsloysi og fráflyting er útbúgvingartilboð til bæði ung og til-komin.

Tað heldur Búskaparráðið, sum í nýggjari frágreiðing mælir til at skapa enn fleiri útbúgvingarpláss í samfelagnum og at styrkja førleikamenningina av teimum ófaklærdu.

- Eitt amboð at fyribygja høgum og varandi arbeiðsloysi eru iløgur í útbúgvingarverkið sum heild, sigur Búskaparráðið í heystfrágreiðingini, sum varð lögð fram mánadagin.

Búskaparráðið mælir millum annað til, at fleiri næmingar verða tiknir inn á miðnámsskúlarnar, at fleiri iløgur verða gjørðar í miðallangar og longri útbúgvingar í Føroyum, at fleiri almenn lærlingapláss verða stovnað, og at fólk, sum eru farin upp um fólkaskúlaaldr, kunnu taka fyrireikandi útbúgvingar til miðnám og aðrar útbúgvingar.

Flyta av landinum

Arbeiðsloysið í vesturheiminum er vaksið ógvusliga, síðani figgjarkreppan byrjaði í 2007. Nógvastaðni hevur arbeiðsloysið ikki verið hægri síðani kreppuárinu í 1930'unum.

Føroyar eru eisini raktar av búskaparligu afturgongdini, og við ársskiftið var arbeiðsloysið eitt skifti úti við 8 prosent, ið er tað hægsta, sum er skrásett í Føroyum síðani kreppuna í

1990'unum. Arbeiðsloysi er síðani tá líðandi minkað, og í juli mánaði varð arbeiðsloysi gjørt upp til 5,2 prosent - tað svarar til, at eini 1.400 fólk eru arbeiðsleys her á landi. Hetta er framvegis høgt í føroyskum høpi seinastu árinu.

- Fyri samfelagið er sera óheppið, at øll arbeiðsmegin ikki er í arbeiði. Arbeiðsmegi, sum ikki er í arbeiði, er eitt tilfeingi, sum ikki verður nýtt í virðisøkingini. Arbeiðsloysi og tað at partur av arbeiðsmegini ikki verður nýttur til fulnar er ein ørsøk til lága búskaparvøksturinn í Føroyum og aðrastaðni í vesturheiminum, sigur Búskaparráðið.

Ein onnur avleiðing av høgum arbeiðsloysi í Føroyum er, at fólk í størri mun flyta av landinum.

- Tá ið nógv arbeiðsloysi er í Føroyum, sæst vanliga, at fráflytingin veksur. Fólk flyta til grannalondini at leita eftir arbeiði ella at útbúgva seg, sigur Búskaparráðið, sum heldur, at hetta er ein ørsøk til, at veruliga høgt arbeiðsloysi vanliga ikki verður skrásett í Føroyum, og at arbeiðsloysið er minkað seinastu tíðina.

Óvist við teimum ungu

Í nógvum europeiskum londum eru tey ungu serliga hart rakt av arbeiðsloysinum. Uppgerð hjá altjóða felagskapinum OECD vísir, at arbeiðsloysið millum tey, sum eru 15-24 ára gomul, er sera høgt nógvstaðni.

Í Danmark var ungdómsarbeiðsloysið í fjør 14,2 prosent, í Noregi 8,6, í Íslandi

14,6, í Svøríki 22,9 og í Finlandi 18,9. Miðalarbeiðsloysið fyri tey ungu í Europa var í fjør 20 prosent.

Tí ljóðar tað ikki eins ræðandi, tá ið mett verður, at ungdómsarbeiðsloysið í Føroyum er millum 5 og 6 prosent, men Búskaparráðið sáar iva um hesi tøl. Búskaparráðið heldur, at veruliga arbeiðsloysið millum ung í Føroyum kann verða hægri, enn almennu skrásetingarnar benda á.

- Til dømis taka fleiri ung útbúgvingar, hóast tey helst høvdu viljað verið í arbeiði. Í øðrum lagi kunnu ung vera farin úr skrásetingunum hjá Arbeiðsloysisskipanini, orsakað av at tey hava verið í skipanini ta tíð, sum tey hava rætt til. Í triðja lagi er hugsandi, at ung ikki eru skrásett hjá Arbeiðsloysisskipanini orsakað av, at tey hava ikki havt arbeiði tíðina, sum krevst fyri at verða skrásettur í skipanini, vísir Búskaparráðið á.

Búskaparráðið mælir til, at skrásetingar hjá ALS, Almennastovuni, Mentamálaráðnum, TAKS, Landsfólkayvirlitinum og Mann-talskanningini verða samankoyrd, so at greiða fæst á veruliga ungdómsarbeiðsloysinum í Føroyum, og røttu tiltøkini harvið kunnu verða sett í verk.

Styrka útbúgvingarstovnar

Búskaparráðið mælir til, at útbúgvingartilboðini til tey ungu verða raðfest enn hægri. Ráðið heldur, at tað almenna skal skapa fleiri

pláss á miðnámsskúlunum og á teimum miðallongu og longu útbúgvingunum.

- Flestu játtaninar til miðnáms- og tekniskar skúlar eru hækkaðar nakað í 2012. Mælt verður til, at hendan gongdin heldur fram, soleiðis at fleiri næmingar kunnu takast inn skúlaárið 2013-14. Fleiri skúlar hava munandi fleiri umsóknir, enn teir kunnu taka næmingar inn, sigur Búskaparráðnum.

Tøl frá Mentamálaráðnum vísa, at av umleið 1400 umsókjum, sum søktu um upptølu á miðnámi varið 2012, vóru omanfyri 100 skikkaðir umsóklar, sum ikki vórðu upptiknir á skúla, tí ov fá pláss vóru útbúgvingunum.

- Tað er sera umráðandi, at ung, sum ikki finna sær eitt arbeiði, fáa møguleikan at taka miðnámsútbúgving ella aðra útbúgving, sigur Búskaparráðið.

Ráðið mælir eisini til, meira peningur verður játtaður til hægri útbúgvingarstovnar, soleiðis at teir fáa tikið fleiri næmingar inn – eitt nú at Fróðskaparsetrið verður styrkt.

Hjálpa ófaklærdum

Tøl frá Arbeiðsloysisskipanini vísa, at umleið helmingurin av teimum, sum eru arbeiðsleys, hava ikki aðra útbúgving enn fólkaskúlaútbúgvingina. Úti við 60 prosent av teimum arbeiðsleysu, sum eru yvir 40 ár, hava bert fólkaskúlaútbúgving.

Ábendingar eru um, at arbeiðsloysið millum tey ófaklærdu í stóran mun

stavar frá bygnaðarligum broytingum. Færri ófaklærd arbeiðspláss eru tøk í búskapinum nú, tí ávísar vinnur eru minkaðar seinastu árinu.

- Tørvurin at byrja skipan við førleikamenning til fólk, sum hava litla ella onga formliga útbúgving, er eyðsýndur, sigur Búskaparráðið og vísir á, at Arbeiðsloysisskipanin ger ymisk átøk fyri tey ófaklærdu, og at hesi átøk eiga at halda fram og verða styrkt.

Millum annað skulu ófaklærd kunna taka fyrireikandi útbúgvingar til miðnám og aðrar útbúgvingar. Arbeiðsloysisskipanin hevur í samstarvi við Mentamálaráðið og kvøldskúlar gjørt eina roynd við 10. floksfrálæru um dagin, og hetta lukkaðist so væl, at hildið verður frá við hesum í heyst í Havn og í Runavík.

- Førleikar eru til staðar í landinum – til dømis á kvøld- og miðnámsskúlum – at bjóða tilíkar útbúgvingar og víðariútbúgvingar. Tað nýtist tí ikki at gerast serstakliga kostnaðarmikið at fara undir tilíka skipan í Føroyum, sigur Búskaparráðið.

Starvsvenjingar kunnu eisini hjálpa arbeiðsleysu at koma víðari og finna nýggj arbeiði, og ALS hevur gjørt nógv við starvsvenjingar seinastu tíðina.

Lærlingapláss

Privatar fyrirkur og almenn partafeløg taka javnan inn lærlingar, men sum er eru sera fá lærupláss í almennum stovnum og ráðum. Sambært

skráseting hjá Gjaldstovuni eru umleið 10 lærupláss í almenna geiranum – tá eru heil- og hálvalmenn partafeløg. Strandfaraskip Landsins og elli-sheim ikki tald við.

- Ein háttur at minka arbeiðsloysi – serliga millum ung – er tí at stovna fleiri almenn lærupláss. Umhugsað eigur eisini at verða at eggja privata vinnulívinum at stovna fleiri nýggj lærupláss, sigur Búskaparráðið, sum nevnrir møguleikan at stuðla privatum fyrirkum og læru-meistarum figgjargliga, um tey taka inn lærlingar.

- Stuðulin kann veitast sum beinleiðis figgjargligur stuðul, ella við at tað almenna rindar størri part av lærlingalønunum ella av lønunum í skúlatíðini. Tilíkar skipanir kunnu verða settar í verk eftir lutfalsligari stuttari tíð og áttu ikki at kravt nógv fyrireikingararbeiði. Tiltakið er sjálvsagt treytað av, at neyðug figging verður tøk, sigur Búskaparráðið.

Tilráðingarnar hjá Búskaparráðnum leggja stóran dent á, at iløgur í útbúgvingarverkið sum heild ikki bert kunnu minka um arbeiðsloysi, men eisini eru ein háttur at fyribygja fráflyting úr Føroyum.

